



# TAKSİM

İnönü Cad. Dünya Sağlık Sok.  
No: 31 Kat: 1-2-3 TAKSİM / İST.

# MENKUL DEĞERLER A.Ş.

Telefon : (0 212) 251 71 16 (PBX)

Fax : 249 74 83

## YATIRIMCI SÖZLÜĞÜ

**Açık Piyasa İşlemleri (APİ):** Para politikası uygulaması çerçevesinde, merkez bankaları bünyesinde para miktarının artırılıp azaltılması amacıyla, Hazine kağıtlarının alım ve satımının (kesin alım, kesin satım, geri satım vaadiyle alım (repurchase agreements), geri alım vaadiyle satım (reverse repurchase agreement)) yapılması işlemleridir. Bankalararası Para Piyasası işlemleri de “Açık Piyasa İşlemleri” kapsamı içerisindedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde bu tür işlemler, Açık Piyasa İşlemleri ve Para Piyasası Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

**Açık Pozisyon:** Döviz, altın, menkul kıymet gibi bir finansal araç üzerinden sahip olunan varlıkların aynı cinsten yükümlülükleri karşılayamayan kısmıdır. Örneğin 10 milyon USD yükümlülüğe karşı 5 milyon USD varlık bulunduruluyorsa aradaki 5 milyon USD, açık USD pozisyonunu ifade eder.

**Alış :** Piyasa katılımcılarının, piyasada işlem gören değerleri (döviz, menkul kıymet gibi) almaya istekli oldukları fiyattır.

**Alış – Satış Farkı :** İşlem gören herhangi bir kıymetin, alış ve satış fiyatı arasındaki farkı ifade eder.

**Arbitraj:** Kısa dönemli fonların yatırıldığı alandan alınıp başka bir alana kaydırılmasıdır.

**Atıl Para:** Para piyasasının dışına çıkarak kullanılmayan paradır.

**Ayı Piyasası :** Fiyatların düştüğü piyasaları ifade eder.

**Bankalararası Para Piyasası:** Bankalar arasında kısa vadeli fonların alınıp satıldığı piyasalardır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde aynı adla işlem gören piyasada bankalar kendilerine tanınan limitler çerçevesinde, önceden belirlenen vadelerde TL alım-satım işlemi gerçekleştirmektedirler. Bu piyasada, Merkez Bankası aracı konumu üstlenmekte olup (blind broker) alım-satımı gerçekleştiren taraflar birbirlerini bilmeden Merkez Bankası üzerinden (Merkez Bankasını taraf kabul ederek) işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Para politikası uygulamasında önemli bir fonksiyona sahip olan bu piyasada Merkez Bankası doğrudan faiz belirleyerek kısa vadeli faizleri yönlendirebilmekte ve son kredi mercii fonksiyonunu yerine getirmektedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası dışında, bankaların kendi aralarında bu tür işlemleri gerçekleştirdikleri ikincil piyasalar da mevcuttur.

**Baz Puan :** Faiz oranlarındaki değişimi ifade eden bir ölçüm birimidir. Noktadan sonraki 4 üncü haneye karşılık gelir (0.0001). Örneğin fazi oranının % 65.25’den % 66.75’e yükselmesi durumunda 150 baz puanlık bir artış söz konusudur. Diğer bir deyişle baz puan % 0.01’e karşılık gelmektedir.

**Bilanço:** Bir şirketin dönemsel faaliyetleri sonucu, dönem sonunda hazırladıkları (31 Mart, 30 Haziran, 30 Eylül ve 31 Aralık) ve yayınladıkları tablolardır. Şirketin portresini çizen bu tablolar muhasebe dilinde “t tablosu” olarak adlandırılır.

**Bileşik Faiz:** Bir yatırımın yatırım dönemi boyunca kazandığı faizin de yeni yatırım döneminde yatırıma tabi tutulması sonucu elde edilen getiriye gösteren faizdir. Diğer bir deyişle faizin de faiz kazanmasıdır.

**Birincil Piyasa (Primary Market):** İlk ihraçların yapıldığı piyasadır. Bir yatırım aracının örneğin bir menkul kıymetin ilk defa piyasaya sürülmesi (satılması) birincil piyasa işlemidir. Benzer şekilde, devlet iç borçlanma senetlerinin, T.C. Hazine Müsteşarlığı tarafından ihale yöntemi ile satımı da bir birincil piyasa işlemidir. Bu senetlerin daha sonra yatırımcılar arasındaki alım-satımları ise ikincil piyasa olarak adlandırılan piyasalarda gerçekleşmektedir.

**Boğa Piyasası (Bull Market):** Fiyatların yükseldiği piyasayı ifade eder.

**Bono:** Vadesi 1 yıldan kısa olan, çıkaran kurum tarafından öngörülen vade sonunda belli bir bedelin ödenmesinin taahhüt edildiği menkul kıymetlerdir. T.C. Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan bir yıldan kısa vadeli ihraçlar, Hazine Bonosu adı altında işlem görmektedir. İngilizce karşılığı olan “Bond” ifadesi ise, ABD Hazinesi ihraçları için, 10 yıldan uzun vadeli kıymetleri ifade etmektedir (maksimum 30 yıl). Benzer şekilde “note” ifadesi 1-10 yıl arası, “bill” ifadesi ise 1 yıl ve daha kısa ihraçlara yönelik olarak kullanılmaktadır.

**Borsa:** Sermaye Borsaları, menkul kıymetlerin ticaretinin yapıldığı kurumsal piyasalardır. Bir piyasadır, çünkü menkul kıymetlerin ticaretinin yapıldığı yerlerdir. Kurumsaldır, çünkü kendine özgü kuralları ve standartları vardır. Borsalar, sadece hisse senetleri için değil, başka tür emtiaların (ticari malların) ve enstrümanların da ticaretinin yapıldığı yerlerdir. Örneğin bono ve tahviller genellikle menkul kıymetler borsalarının içerisinde ticareti yapıla geldiği halde, döviz ticareti için döviz borsaları veya mal ticareti için emtia borsaları vardır.

**Borsaya Kote Olmak:** Borsanın izniyle halka arz edilecek hisse senetlerinin, borsaya kaydedilmesidir. Kote ettirilmemiş senetlerin ticareti olanaklı değildir. Kote olmuş senet, ilgili borsada tanındığını ve alım/satımının yapılmasına izin verildiği anlamına gelir. Hisse senetlerinin ticaretinin yapıldığı bir piyasa olan her borsanın kendine özgü kuralları vardır.

**Broker:** Alım ve satım işlemlerine belli bir komisyon karşılığı aracılık eden, işlemleri kendi adına ancak taraf olduğu kişi veya kurumlar hesabına yapan işlemcilerdir.

**Büyüme:** Ülke ekonomisinde işgücünün çoğalması, üretim araçları ve GSMH'nin artması vb. genel verilerin yükselmesidir. Büyüme'de ekonominin fiziksel olarak gövdesel genişliğe uğramasıdır.

**Call Option:** Opsiyon, sahibine, opsiyona konu olan kıymeti, kontratta yazan fiyattan, kontrat vadesinde herhangi bir yükümlülük doğurmadan alma hakkı verir. Bu tür bir mali araçta, vadede, opsiyona konu olan kıymetin fiyatı kontrat fiyatının altında gerçekleşirse opsiyon sahibi bu hakkını kullanmaz ve işlemi daha düşük olan piyasa fiyatından gerçekleştirebilir.

**Cari Kur:** Gerçek kur. Döviz piyasasında günlük olarak döviz alım, satım işlemleriyle oluşur.

**Cari Varlıklar:** Satılabilir pay senedi ve tahviller, alacaklar, stoklar, kasa ve öteki döner varlıkların oluşan bütün.

**Çapraz Kur:** Bir ulusal paranın dışında iki yabancı paranın birbiri karşısındaki değiştirilme oranıdır.

**Dealer:** Alım-satım işlemlerinde kendi nam ve hesabına hareket eden kişi ve kurumlara verilen isimdir.

**Destek seviyesi:** Fiyatların düşerken yoğun alımlar ile karşılaştığı ve daha aşağıya düşmekte zorlandığı seviyedir.

**Direnç noktası:** Borsada, belli bir süreç içinde sürekli bir fiyat artışının yoğun satışlar sonucu durdurulduğu fiyat seviyesini ifade eder.

**Döviz Borsası:** Döviz arz edenlerle döviz talep edenlerin karşılaştıkları, ulusal paraların birbirlerine çevrildikleri standartlaştırılmış piyasalar.

**Döviz Kuru (Exchange Rate):** Ulusal bir paranın, diğer bir ulusal para cinsinden ifadesidir.

**Elektronik Fon Transferi (EFT):** Fonların elektronik ortamda hesaplar arası aktarımının yapıldığı sistemdir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde ilk olarak Nisan 1992' de işleme açılmış, Nisan 2000'de ise ikinci nesil adı altında günün ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde güncelleştirilmiştir. Şu anda sadece TL üzerinden işlem yapılmaktadır. Sistemin açılış saati 8:00 olup, katılımcıların en geç saat 9:00'da kendi sistemlerini açması gerekmektedir. Resmi kapanış saati 17:30 olup, bu saat Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından gerek görülmesi haline uzatılabilir.

**Etkin Piyasa (Efficient Market):** Bu hipotez, bir piyasada işlem gören kıymetlerin mevcut fiyatlarının, o kıymetlere ilişkin elde edilebilir bilgilerin tümünü yansıttığını öngörür. Teori, fiyatı belirleyenin alıcı ve satıcılar olduğu varsayımı ile, işlemcilerin tüm ulaşılabilir bilgilere aynı anda ve simetrik olarak ulaşabildiğini varsayar. Bu durumda oluşan fiyatın da denge fiyatı olduğu öngörülür.

**Fonlama:** Özkaynaklarını kullanarak kaynak sağlama yöntemidir. Senet ihraç edilmesidir. Şirketler, borç alarak ya da özkaynaklarını kullanarak kaynak sağlarlar.

**Forfaiting:** Latincece alacak hakkının kayıtsız ve şartsız olarak teslim edilmesi anlamındadır. Vadeli mal ve hizmet ihracatından doğan ve belirli bir ödeme planına bağlı olarak tahsil edilecek olan alacakların daha önce bu hakkı elinde bulunduranlara rücu edilmeksizin (kayıtsız şartsız ve vazgeçilmez olarak), bir banka veya bu alanda uzmanlaşmış bir finans kuruluşu (forfaiter) tarafından satın alınarak iskonto edilmesidir. Uygulamada forfaiting işlemi yatırım mallarını kapsamaktadır. 1950'li yıllarda ABD ve Avrupalı ülkelerin SSCB ile dış ticaretlerinde doğdu. Uzak Doğu ve Latin Amerika ülkelerinde yaygınlaştı.

**Forward:** İleri tarihli işlemler anlamındadır. Belli bir kıymetin önceden belirlenmiş bir fiyattan yine önceden belirlenmiş bir tarihte teslim edilmesini öngörür. İşlemler, genellikle organize piyasalarda değil, alıcı ve satıcının karşı karşıya gelmesi ile tarafların ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirilir. Döviz, menkul kıymet, mal gibi alım-satıma konu araç üzerinden düzenlenebilen bu tür kontratlar fiyat riskini bertaraf etmenin yanı sıra spekülatif amaçlara da yönelik olabilir.

**Future:** İleri tarihli işlemler anlamındadır. Belli bir kıymetin önceden belirlenmiş bir fiyattan yine önceden belirlenmiş bir tarihte teslim edilmesini öngörür. Forward piyasalardan farkı, organize piyasalarda standartlaştırılmış (bir kontratın miktarı, kontratların piyasaya çıkış tarihleri, marjin adı altında bir teminat sistemine sahip olunması gibi) kontratlar üzerinden işlem görmesidir. Spekülatif amaçlı yapıldığında, teorik olarak sonsuz kar ve zarar ihtimali vardır.

**Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH):** Bir ulusal ekonomide belirli bir dönem içinde (genellikle bir takvim yılında), üretilen mal ve hizmet değerlerinin toplamıdır.

**Halka Arz:** Şirketlerin kaynak ihtiyacını karşılamak amacıyla özkaynak yoluyla senet ihraç ederek (fonlama) kaynak sağlamasıdır. Şirketler kaynak ihtiyaçlarını faiz karşılığı yabancı kaynaklardan (borç) ya da özkaynaktan (ortaklardan sermaye yoluyla veya faaliyetler sonucu kazanç yoluyla) sağlar. Özkaynak için ödenmesi gereken ve ortaklar tarafından belli bir taban limitte beklenen temettü geliridir. Özkaynak yoluyla fonlama yani senet ihraç ederek toplanacak fonların maliyeti, borçlanmadan daha ucuz ise, şirketler halka arza başvurma yolunu tercih edecektir.

**Hisse senedi:** Anonim ortaklıklar tarafından çıkarılan ve anonim ortaklığın sermayesine belirli bir katılma payını temsil eden kıymetli evraktır.

**Hissedar:** Bir anonim şirketin hisse senedine sahip olan şahıstır.

**İkincil Piyasa:** Kıymetlerin ilk ihraçları sonrası işlem gördükleri piyasaları ifade eder. Örneğin, T.C. Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilen borçlanma senetlerinin ihraç sonrası alınıp-satıldığı İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Tahvil Bono Piyasası ikincil piyasaya bir örnektir.

**Kesin Alış:** Bir menkul kıymetin doğrudan alımıdır. Merkez Bankası tarafından yürütülen Açık Piyasa İşlemleri çerçevesinde, para politikası uygulamasına yönelik olarak, piyasada kalıcı bir likidite (para) eksikliğinin olduğu düşünüldüğü durumlarda, Merkez Bankasının piyasadan kendi portföyü için menkul kıymet almasını ve karşılığında sisteme para vermesini ifade eder.

**Kesin Satış:** Bir menkul kıymetin doğrudan satımıdır. Merkez Bankası tarafından yürütülen Açık Piyasa İşlemleri çerçevesinde, para politikası uygulamasına yönelik olarak, piyasada kalıcı bir likidite (para) fazlasının olduğu düşünüldüğü durumlarda, Merkez Bankasının piyasaya kendi portföyünden menkul kıymet satmasını, karşılığında sistemden fazla parayı kesin olarak (bir daha geri verilmemek üzere) çekmesini ifade eder.

**Kurucu Hisse Senedi:** Kurucu hisse senetleri, şirket kurucularına ya da şirket açısından önem arz eden şahıslara genellikle bedelsiz olarak verilen, oy hakkından yoksun ve sadece temettü hakkı olan bir "adi senet". Kurumsal Yatırımcı: Bireysel yatırımlardan farklı olarak yatırım fonları, yatırım ortaklıkları, sigorta şirketleri, sosyal güvenlik kuruluşları, özel emeklilik fonları, vakıflar, sendikalar ve benzeri kurumlarca yapılan yatırımlardır.

**LIBOR (London Interbank Offered Rate):** Londra Bankalararası Para Piyasasında, kredibilitesi yüksek bankaların birbirlerine ABD doları üzerinden borç verme işlemlerinde uyguladıkları faiz oranıdır. Londra saati ile 11:00' de sabitlenen bu oran piyasalar tarafından referans faizi olarak kullanılmaktadır.

**Menkul kıymet ihracı:** Sermaye piyasası araçlarının ihraççılar tarafından çıkarılıp halka arz edilerek veya halka arz edilmeksizin satışlarıdır.

**Moratoryum:** Borçlanıcının, ödeme gücünü kaybetmesi nedeniyle borçlarının tümünü veya bir kısmını ödeyemeyeceğini ilan etmesidir. Genelde borçlu ve alıcı arasında borcun yeniden yapılandırılması ile sonuçlanır.

**Müşteri bazında saklama:** 1995 yılından itibaren borsa yatırımcılarının borsa üyeleri nezdindeki saklama hesaplarının Takasbank nezdinde eşlenerek müşterinin kod ve şifresini kullanarak Takasbank nezdindeki bakiyesini takip edebilmesini sağlayan hizmettir.

**Net Bugünkü Değer:** Bir yatırımın yatırım dönemi boyunca sağladığı getirinin piyasa faizi veya kendi faizi ile iskonto edilmesi, bugüne indirgenmesi sonucu ulaşılan değerdir.

**Net İç Varlıklar:** Merkez Bankası'nın net iç varlıkları (NİV), para tabanından ay sonu cari kurlar ile hesaplanan Net Dış Varlıklar kalemi çıkartılarak hesaplanır. Para tabanı, Merkez Bankası emisyonu artı bankacılık sektörünün Merkez Bankası nezdindeki TL mevduatları olarak tanımlanır. Merkez Bankası'nın net dış varlıkları ise, Banka'nın net uluslararası rezervlerinin, orta vadeli döviz kredilerinin (net) ve diğer net dış varlıkların toplamı olarak tanımlanır.

**Nominal Değer:** Bir kıymetin üzerinde yazan değerdir. Örneğin, T.C. Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan her bir devlet iç borçlanma senedinin nominal değeri, üzerinde fiilen yazan değer olan 100.000 TL dir. Benzer şekilde 1.000.000 Türk Lirasının nominal değeri üzerinde yazan değer olan 1.000.000' dur.

**Opsiyon:** Belirli bir kıymeti, önceden belli bir vade ve fiyattan alma-satma hakkı veren kontratlardır. Kontratı elinde tutan kontrata konu olan kıymeti alma (call-option) veya satma (put-option) hakkına sahip olurken, kontrattan kaynaklanan herhangi bir yükümlülüğü yoktur. Kontratı satan (yazan) taraf ise vadede kontratı elinde tutan tarafın, kontrata konu olan kıymeti kontrat şartları içerisinde almak-satmak istemesi halinde, sözleşme hükümlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Opsiyonu satan (yazan) taraflar bu işlem karşılığı prim geliri elde etmektedirler. Belirsizliğin (volatilitenin) yüksek olduğu piyasalarda, kontrat karşılığı prim talepleri çok yüksek boyutlara ulaşabilmektedir.

**Para Piyasası:** Kısa vadeli (uluslararası piyasalar için 90 gün ve daha az), yüksek likiditeye sahip finansal enstrümanların işlem gördüğü piyasalardır.

**Portföy:** Bir yatırımcının sahip olduğu menkul kıymetlerin tümüne verilen addır.

**Pozisyon Fazlası:** Döviz, menkul kıymet veya herhangi bir finansal enstrumanda sahip olunan net fazla pozisyonu ifade eder. Örneğin, 10 milyon ABD doları nakit pozisyon fazlasına sahip olmak, bir portföyde net olarak (nakit ABD doları borçları düşüldükten sonra) 10 milyon ABD doları nakde sahip olmak anlamındadır. Diğer bir deyişle bir kıymetteki fazla sahipliği ifade eder.

**Put Option:** Satma hakkını ifade eder. Elinde opsiyon kontratını bulduran tarafa, opsiyona konu olan kıymeti yine opsiyonda belirtilen şartlarda satma hakkını verir ancak bir yükümlülük getirmez. Piyasa koşullarına bağlı olarak opsiyonu elinde bulduran taraf opsiyonu kullanmayabilir. Opsiyonun kullanılması "exercise" edilmesi olarak ifade edilir. Opsiyonu satan taraf ise, alan tarafın opsiyonu kullanmak istemesi durumunda kontrat şartlarını yerine getirmekle yükümlüdür.

**Saklama Hizmeti:** Tahvil, bono, altın ve benzeri kıymetlerin sahip olan kişi veya kurum adına bir sözleşme çerçevesinde saklanması hizmetidir (safe keeping). Türkiye'de menkul kıymetlere yönelik olarak müşteri bazında bu tür bir hizmet "Takasbank" tarafından verilmektedir.

**Satış:** Piyasa katılımcılarının, piyasada işlem gören değerleri (döviz, menkul kıymet gibi) satmaya istekli oldukları fiyattır.

**Tahvil:** İhraç vadesi 1 yıldan uzun menkul kıymetlerdir.

**Teknik Analiz:** Fiyat, hacim gibi göstergelerden hareketle, geçmiş dönem piyasa hareketlerinin analiz edilerek bu yolla geleceğe yönelik olarak fiyat tahminleri yapılmasıdır. Bu amaçla, çeşitli grafik oluşumlarından ve istatistiksel metodlardan faydalanılır. Grafikler üzerinde geçmiş fiyat hareketleri nedeniyle ortaya çıkan oluşumların gelecek için gösterge oluşturduğu, dolayısıyla bu tür oluşumların alım-satım için gösterge olarak kullanılabilmesi varsayımına dayanır. Bu tür analizler, örneğin, geçmişte gerçekleşen en düşük fiyatların, diğer bir deyişle fiyatların döndüğü, yükselmeye başladığı noktaların "destek noktası" olduğu, dolayısıyla alım için bu

noktaların beklenmesi (kriter olması) gerektiğini, yine geçmişte gerçekleşen en yüksek fiyatların “direnç” noktası olduğunu ve satım için dikkate alınması gerektiğini öngörür.

**Türev Ürünler:** Getirisi başka bir kıymetin getirisine bağlanmış, diğer bir deyişle başka bir kıymetin getirisinden türetilmiş mali araçlardır. Futures ve Opsiyon sözleşmeleri bu enstrümanlara örnektir. Bu tür enstrümanlar, döviz, faiz, altın gibi her türlü ürün üzerine yazılabilir. Böyle bir durumda, örneğin döviz üzerine yazılan bir opsiyon kontratında, opsiyon kontratının getirisi üzerine yazıldığı dövizin piyasadaki hareketine bağlı olacaktır.

**Vadeli İşlemler:** Spot (iki iş günü) işlem tarihini aşan ileri bir tarihte teslimi söz konusu olacak bir kıymetin (döviz, faiz, mal) vadesi, miktarı ve fiyatının bugünden belirlenerek sözleşmeye bağlandığı işlemlerdir. Forward, future ve opsiyonlar bu tür işlemlere örnektir.